

Mačka na hruški

Vladimir Bartol

Za časa počitnic sem bil na kmetih. Ni mi bilo takrat še štirinajst let. Ker sem bil bledoličen kot vsi mestni otroci, me niso smatrali moji vrstniki na kmetih za ravnopravnega v stvareh, ki se tičejo telesne moči in različnih drugih spretnosti.

Radi tega sem se čutil zelo užaljenega v svojem ponosu. Neprestano sem iskal prilike, da bi se izkazal pred njimi z dejanjem, ki bi pričalo o mojih telesnih sposobnostih in o mojem pogumu. Toda ves trud je bil dolgo zaman.

Nekega dne so govorili v našem fantovskem krogu o sadju, ki je zorelo v vrtovih raznih posestnikov, in o večjih ali manjših težavah, na katere naleti človek, ki bi rad prišel po prepovedanih potih do njega. Posebno lepe hruške da je rodilo drevo, راستoče v župnikovem vrtu, po katerih pa še nikoli ni bila posegla tuja roka. Zakaj vrt je obdajal zelo visok zid in vrata, ki so bila vdelana vanj, so bila vselej trdno zaklenjena. Poleg tega pa je čuval župnišče še nenavadno hud pes — Sultan, ki je bil strah in trepet vseh vaščanov.

Župnik sam je bil velik samotar. V vas je zahajal le poredkoma in še takrat samo v kaki nujni zadevi. Svoj prosti čas je posvečal večinoma vrtnarstvu — gojil je eksotične cvetice in plemenito sadje —, deloma pa se je utapljal v študij prirodnih ved. Med vaščani je veljal za silno odljudnega, strogega in celo okrutnega. Zakaj v šoli je neusmiljeno pretrepal paglavce, ki so se bili v čem pregrešili. Tudi pokoro je nalagal ljudem, da so vselej trepetali, kadar so morali iti k spovedi; tako da se je marsikdo podal rajši v sosednji trg, da opravi tam svoje verske dolžnosti, kakor pa da bi se bil zaupal njegovi trdi sodbi. Zaradi teh svojih lastnosti se mi je že od vsega početka zdel zelo imeniten. Zato me ni malo ranilo v mojem ponosu, ko me je bil nekoč poklical k sebi, da me nažene kakor kakega vaškega paglavca po cigarete.

Ko sem torej slišal takrat o njegovih lepih hruškah, mi je hipoma šinila misel v glavo,

da bi posegel po njih. Tako bi se postavil pred svojimi podeželskimi vrstniki, obenem pa tudi maščeval nad župnikom, ker me je bil razžalil.

O svojem načrtu nisem zinil nikomur, zakaj trdno sem bil odločen, da ga izvršim. Župnišče je bilo kake četrte ure oddaljeno od vasi in nekaj dni sem prebil samo v proučevanju, kako bi se mogel prikrasti neopažen na vrt. To oprezovanje mi je pokazalo, da se podaja župnik točno vsak drugi dan približno ob šestih zvečer na kratek sprehod proti vasi, kjer ga je že čakal pred svojo hišo župan, kakor da sta se bila domenila za sestanek. Izmenjala sta par besed, nato se je župnik vrnil domov. Pri tem je bila zame važna okoliščina, da je vzel vselej Sultana s seboj, velikega kosmatinca, ki je nosil nagobčnik in bil priklenjen na vrvi.

Ta kratki sprehod sem sklenil uporabiti, da izvršim svoj načrt. Nisem pa nameraval preplezati zidu, ki se mi je zdel previsok in predaleč naokoli viden, temveč odločil sem se, da splavam v potoku, ki je na drugi strani omejeval župnišče, navzdol do ozkega stopnišča, kjer sem videl že večkrat župnikovo deklo, kako je prala perilo, ko me je bilo neslo mimo njega valovje. Isto pot sem hotel uporabiti tudi za povratek, samo da bi se dal odvesti tedaj od vodnega toka še nižje.

Tako je prišel naposled tisti dan, katerega sem si bil določil, da izvršim svoj naklep.

Zgodaj sem že čakal na preži. Srce mi je burno utripalo; ko so se končno odprla vrata in je stopil župnik s psom iz vrta na cesto, me je spreletel po hrbtu tak mrz, da sem vztrepetal po vseh udih. Vendar sem za nekim grmom naglo vrgel srajco in hlače od sebe ter skočil v vodo v samih plavalkah, h katerim sem bil privezal tenko, mrežasto vrečo, da bi vtaknil vanjo ugrabljeno sadje.

Potok je bil deroč in precej širok. Tudi njegova globina je bila precejšnja; zato je bil dohod v župnišče od te strani dokaj težaven, posebno še, ker je bil nasprotni breg porasel z gostim vrbičjem.

Struga me je kmalu zanesla do stopnišča, kjer je bil edini prosti dostop v župnišče. Toda komaj sem se bil oklenil lesnega ročaja, da bi ob njem prilezel iz vode, sem že opazil ob kuhinjskem oknu deklo, ki je lupila krompir in zraven pela zaljubljene

pesmi. Naglo sem se torej zopet pogreznil v vodo in tam skrivoma oprezoval in čakal, kdaj da bo izginila za trenutek od okna.

Toda njej se očitvidno prav nič ni mudilo. Zatopljena je bila v svoj posel in ko je mimogrede za hip prenehala peti, sem opazil, da se ji je bila spodnja ustnica močno pobesila in da so bile njene vodene oči polne nekega tihega, sladkega ganotja. Vse to je dajalo njenemu obrazu sicer nečesa topega, skoraj smešnega, kar me je navdajalo z nekim tajnim, toda čimdalje bolj neznosnim srdom. Bil sem že ves iz sebe, ko se je naposled vendarle okrenila in izginila za trenutek v notranjost kuhinje. Izrabil sem ta kratki presledek in smuknil naglo kakor mačka po vseh štirih po stopnišču navzgor in nato tik pod oknom, ob katerem se je nahajala še pred kratkim župnikova dekla, mimo hišnega ogla na vrt. Tam sem spotoma zagledal hišico, v kateri je spal Sultan, in tedaj mi je prišlo na misel, da bi pljunil vanjo in ji tako pokazal, kako da preziram njenega prebivalca. Ker sem bil vsled prvotnega zaleta že stekel mimo nje, sem se povrnil in izvršil tako svoj naklep.

Bil sem tedaj popolnoma miren. Razgledal sem se po vrtu in ko sem pri tem zapazil hruško, katero sem mislil okrasti, sem naglo pohitel k njej, se v skoku pognal do prve veje, — zakaj drevo je bilo dokaj visoko — splezal po njej ob deblu navzgor in začel trgati sadje, ki sem ga spravljal v zanj pripravljeno vrečo.

V tem pa je nenadoma zahreščal ključ v vratih, ki so vodila na vrt, in ko so se odprla, se je prikazal v njih župnik s svojim psom.

Prvi hip me je popadel tak strah, da mi je pošla sapa in nisem vedel, kaj mi je storiti; ko sem se naposled vendarle nekoliko osvestil, je bilo že prepozno, da bi skočil z drevesa in stekel k potoku. Zakaj pes bi me bil spotoma z lahkoto dohitel. Ni mi torej preostajalo drugega, kakor upanje, da me prišleca ne bosta opazila.

Ko je župnik zaklenil vrata za sabo, je zahreščal njegov trdi korak po stezi, ki je bila posuta z drobnimi kamenčki. Sultan mu je sledil s povešeno glavo, vendar pa sem bil pri tem opazil, da je ves čas skrivoma obračal svoje oči po vrtu. Na hruško, na kateri sem ždel in trepetal jaz v smrtnem

strahu, se še ni bil ozrl, vendar me je navdalo baš to dejstvo z neko tajno, zloveščo slutnjo. Ko sta prišla naposled tik do mojega drevesa — o, s kakšno naglico mi je utripalo takrat srce! — pa se je žival hipoma pognala v silovitem skoku ob deblu navzgor, brez najmanjšega glasu, da bi me bila skoraj dosegla. Kriknil sem v brezmejnem strahu.

Župnik je tedaj obstal in je počasi pogledal v vejevje. Najine oči so se za hip ujele, nekaj časa me je opazoval popolnoma mirno, medtem ko sem jaz trepetal v smrtni grozi, nato pa ga je stresel silovit krohot, v katerem sta pozvanjala srd in neko prikrito veselje. Na misel mi je prišlo, da bi ga prosil usmiljenja, toda nisem mogel iztisniti iz sebe niti glasu.

Tedaj je župnik odvzel psu nagobčnik ter ga odvezal od vrvice. Potem je pokazal s prstom name in mu zaklical, ščuvajoč ga: »Mačka!« Nato je odšel, ne da bi se bil še kaj zmenil zame.

Sprva sem mislil, da je vse to le šala in da me je hotel samo hudo oplahiti ter s tem kaznovati za moj greh. Ko pa je začelo zahajati solnce in se on le ni hotel vrniti, moje golo telo pa je začel stresati oster mraz, se mi je začela plaziti v dušo grozotna slutnja, da me bo pustil nemara vso noč na drevesu.

Najprej se je Sultan napil vode, nato je začel tekati po vrtu in se na videz ni več zmenil zame. Toda samo prestopiti mi je bilo treba z veje na vejo, pa se je že pognal s srditim skokom ob drevesu navzgor.

Zobje so mi šklepetali od mraza, ki mi je rezal v ude, kakor da smo sredi najhujše zime. Začel sem tiho ihteti. Morda, sem mislil skrivaj, da bom s tem omehčal Sultanovo pasje srce? Ko pa sem videl, da mi to nič ne pomaga, sem začel kričati na vse grlo, da ne bom nikoli več kradel in naj se me zato gospod župnik usmili. Toda njega ni bilo več na spregled.

Mraz je postajal čimdalje bolj neznosen in večkrat mi je bil že zastal utrip srca radi njega. Tedaj je prišla dekla mimo hišnega ogla in je prinesla psu v skledi večerjo. Bilo je še vedno dovolj svetlo, da sem videl, kako se je kadilo iz tople jedi, ki jo je pes naglo pogoltal. Kaj bi dal takrat, da bi bil jaz na njegovem mestu!

»Gospodična, lepo Vas prosim, pridržite psa, da zlezem z drevesa. Saj ne bom nikoli več...«, sem jo začel prositi z glasom, ki mi je močno drhtel od ihtenja in mraza. In res! Prijela je psa za ovratnico in mi pomignila, naj se naglo poberem iz vrta. Tedaj pa se je odprlo okno in iz njega je zadonel ostri župnikov glas: »Francka?!« Dekla se je stresla ob njem — videl sem to popolnoma natančno — in je naglo izpustila psa, ki se je divje zakadil proti drevesu, na katerem sem čepel jaz. Ona pa je tiho odšla...

Začel sem iznova kričati in sem vpil tako dolgo, da mi je omagal glas. Potem sem se vdal nekako v svojo usodo in sem se lotil hrušk, ki pa jih nisem mogel skoraj niti prinesiti do ust — tako se mi je treslo telo od neznosnega mraza.

Naposled sem popolnoma otopel za vsako čustvo. Zakaj strah in telesne bolečine, ki mi jih je povzročal mraz, so že bili prekoračili mejo, katero bi bil še mogel prenesti. Edino željo sem še imel, da pridem za vsako ceno iz tega peklenskega drevesa, katerega sem se jedva še oprijemal in bežim nato kamorkoli na gorko in tam zaspim. Ne meneč se za psa, ki je stal tik pod drevesom, sem se začel spuščati polagoma z veje na vejo, vedno niže, dokler nisem končno padel v rosno travo. Medtem je bila že legla noč na zemljo. Tam sem obležal nekaj trenutkov, natančno se še spominjam, da me je bil pri tem ovohaval Sultan, čigar topla sapa mi je povzročala neznanško ugodje, potem sem se polagoma dvignil in odtaval ves premražen do pasje hišice ter zlezel vanjo. Vem še, kako sem se stisnil prav v zadnji kotiček in se zakopal tam v seno in cunje. Potem sem izgubil zavest...

Ko sem se bil drugo jutro prebudil iz prijetne dremavice ves topel, sem čudoma opazil, da me je pokrival kožuh, ki pa se je kmalu izkazal, da ni nikogar drugega, kakor Sultanov, tiste živali, pred katero je trepetala vsa vas. Naglo sem zapustil čudno ležišče, splaval ob potoku navzdol, pohitel po obleko in se vrnil nato čil in zdrav domov, kjer pa so že vedeli za mojo pustolovščino; župnikova dekla je bila že sinoči obvestila moje gostitelje o nji, kajti župnik sam me je bil opazil spečega poleg Sultana v pasji hišici, ko me je hotel tekom noči odrešiti moje hude pokore.

Skozi vrtove

Anton Vodnik

1.

Vedno dalje grem proti sinjim gôram.
Skozi visoke ciprese večera
svet žari kot daljni ogenj...
Večer stoji kakor tempelj
na sredi.

V njem je tišina tako kristalna,
da zazveni,
če obnjo zadene angel
z zamahom svojih kril,
ko se prebudi iz spanja.

Prišli sta od gorá,
izmed srebrnih oljk...
kot romarici
v tempelj —
smrt in ti, o žena.

Dolgo sem vaju čakal,
stoječ na pragu...
zdaj je vse dobro.
O, kakšnih si rož mi prinesla,
ki jih je ona, prelepa, natrgala...
iz domovine.

Kot mlajši sestri
ti je smrt roke položila na rame.

2.

Sanje, ki hodijo pred nami,
skozi sinjo sotesko sveta,
kjer glas odmeva v neskončnosti —
gredo proti templju,
obrnjene k zvezdam.

Sredi globoke poti
ti stiskam roko:
O, na mojih prsih je vžgano
kraljevsko znamenje...
Tam je hram za hramom.
V zadnjem, svatovskem, o žena,
te bom objel,
odtislil ti kraljevsko znamenje...
Svet in pretresljiv, o žena,
je obred ljubezni
pred obličjem božjim.